

הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את-רעהו חיים בלעז: רבי

פירוש הרע"ב

ב בשלומה של מלכות, ואפילו של אומות העולם. חיים בלעז, דכתיב (מצוק א') ומעשה אדם כדגי הים, [ע"ז ד' ע"ג] מה דגים שנים כל הגדול מחזרו צולע את חזירו, אף בני אדם, אלמלא מוראה של מלכות כל הגדול מחזרו צולע את חזרו.

ביאורים

ועל דרך זה לגבי סור מרע:

ואין אתה בא — בדרך ממילא, האדם אינו צריך לעסוק בשלילת הרע. לידי עבירה — גם דבר שעלול להביא לידי עבירה, כגון תאוות היתר, מושלל בדרך ממילא, מצד ההסתכלות בעניני הגאולה. וזהו מעין ודוגמת ימות המשיח, שאז "כל המעזנים מצויין כעפר"³⁹, כעפר דייקא, שאין לו שום חשיבות, מכיון ש"לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד"⁴⁰.

(ב) רבי חנינא סגן הכהנים אומר: הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעז

השאלות במשנתנו: א. לכאורה אין בהוראה זו משום מדת חסידות. ואדרבה — הענין של "חיים בלעז" הוא איסור חמור. ב. מהו הדיוק "חיים בלעז", ולא "הרג" (כלשון הכתוב⁴¹ "אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני") או "גזל" וכיו"ב. ג. איך אפשר לומר שלולא מוראה של מלכות הי' יהודי בולע את חבירו (ובפרט כשמדובר בהנהגה של מדת חסידות). ד. הקשר לבעל המאמר — רבי חנינא סגן הכהנים. והביאור:

אדם המכיר מעלות עצמו, ומאידך, יודע פחיתות ערכו של הזולת, עלול להגיע למסקנה שהלה צריך להיות בטל אליו ו"בלוע" בתוך מציאותו הוא. היינו שאמנם אינו שולל ח"ו קיומו של הזולת, אבל ה"חיים" שלו צריכים להיות "בלועים" במציאותו הוא.

ומכיון שיתכן שעל פי שכל יש מקום ליחס כזה לגבי הזולת, דרושה "מוראה של מלכות" בכדי לבטלו. דהנה רז"ל אמרו⁴² "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע", היינו שהמלכות למטה משתלשלת ממלכותא דרקיע (המלך למטה מושרש ב"שר" שלו, ושוורשו של השר מגיע עד למלכותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה)⁴³. נמצא

מ"ב. (39) רמב"ם סוף הלכות מלכים. (40) ספה"ש תנשא"א ח"ב עמ' 748. (41) וירא כ, יא. (42) ברכות נח, א. (43) להעיר מהמסופר אודות אדמו"ר הזקן, שכשהי' כמאסר בקרו הקיסר בכגדים אזרחיים, אך הרבי הכירו וחלק לו כבוד מלכות, באמרו שמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע, וכשנכנס הקיסר הרגיש

חֲנִינָא בֶן־תְּרַדְיִין אֹמֵר שְׁנַיִם שְׁיוֹשְׁבֵינ וְאִין בִּינֵיהֶם
 דְּבִרֵי תוֹרָה הָרִי זֶה מוֹשֵׁב לְצִים שְׁנַאֲמַר וְבְמוֹשֵׁב
 לְצִים לֹא יֵשֵׁב אֲבָל שְׁנַיִם שְׁיוֹשְׁבֵינ וְיֵשׁ בִּינֵיהֶם
 דְּבִרֵי תוֹרָה שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינֵיהֶם שְׁנַאֲמַר אִזְּ נְדַבְרוּ

ת"א : א) תהלים א א . ב) מלאכי ג טו.

ביאורים

ששלומה ותיקונה של „מלכותא דארעא“ תלוי בכך ש„מלכותא דרקיע“ תתבטא בה יותר.

וזוהו „הוי מתפלל בשלומה של מלכות“: תפלה זו משמעותה ההכרה ב„מלכותא דרקיע“ המתבטאת ב„מלכותא דארעא“, והיא מביאה את האדם ליראת שמים והכרה במלכותו יתברך „השוה ומשווה קטן וגדול“. והכרה זו מכניעה ומבטלת את התנשאותו כלפי חבירו.

והתנא מדייק „הוי מתפלל“ דוקא: אדם אינו רשאי לסמוך על שכלו והכרתו ב„מלכותא דרקיע“ המתבטאת ב„מלכותא דארעא“, אלא עליו להתפלל לה' שיתן לו את ההכרה הנכונה, כמאמר רז"ל⁴⁴ „אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו“. וענין זה שייך במיוחד לבעל המאמר — רבי חנינא סגן הכהנים: רבי חנינא הרי הי' אחד מעשרה הרוגי מלכות⁴⁵, היינו שהמלכות הרגה אותו בשליחותו של הקב"ה⁴⁶.

רבי חנינא בן תרדיון אומר: שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים. . אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרוי' ביניהם, שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע גו'

השאלות במשנתנו: א. הקשר בין שני המאמרים שבמשנתנו („הוי מתפלל בשלומה של מלכות“ ו„שנים שיושבין“). ואדרבה — לכאורה שייך המאמר „שנים שיושבין“ יותר למשנה ג', המדברת אודות „שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה“. ב. הקשר לבעל המאמר — רבי חנינא בן תרדיון.

והביאור:

בתחלת משנתנו נאמר „הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה איש

אימה ופחד (בית רבי ח"א פט"ו). (44) סוכה נב, רע"ב. (45) לפי דעה א' — ראה סה"ד ג"א תתפ ד"ה ר"ע נהרג. — וראה ב„מעשה עשרה הרוגי מלכות“: אנו חייבים מיתה למלך גדול ונורא, והוא מסר אותנו ביד מלך כוי. (46) לקו"ש חי"ז עמ' 365.